

EL MODEL CURBI: CAPITALISME, PATRIARCAT, RACISME I GRASSOFÒBIA

Ramon Alcoberro

Fearing the Black Body: The Racial Origins of Fat Phobia (2019) de Sabrina Strings, *The Body Is Not an Apology: The Power of Radical Self-Love* (2018) de Sonya Renee Taylor– totes dues afroamericanes– *Fat Shame Stigma and the Fat Body in American Culture* (2011) d’Amy Erdman Farrell, *Health at Every Size* (2010) de Lindo Bacon (nascut Linda) o *The Fat Studies Reader* (2009) d’Esther Rothblum i Sondra Solovay, són només alguns dels llibres que als darrers temps han marcat una interessant línia de crítica filosòfica-moral, però també política, en el tema de la discriminació per grassofòbia (fatphobia). Grups Queer i feministes han plantejat la qüestió dels que anys enrere s’anomenaven “cossos no normatius” en tant que cossos discriminats.

A finals del mes de març de 2020 el Departament de Salut dels Estats Units va publicar unes dades oficials segons les quals:

- ✓ Les dones afroamericanes presenten les taxes més altes d’obesitat o tenen un sobrepès en comparació amb altres grups dels Estats Units. Aproximadament 4 de cada 5 dones afroamericanes tenen sobrepès o obesitat.
- ✓ El 2018, el negres no hispans tenien 1,3 vegades més probabilitats de ser obesos en comparació amb els blancs no hispans.
- ✓ El 2018, les dones afroamericanes tenien un 50 per cent més de probabilitats de ser obeses que les dones blanques no hispàniques.
- ✓ Entre el període 2013-2016, les dones negres no hispàniques tenien 2,3 vegades més probabilitats de tenir un sobrepès en comparació amb les dones blanques no hispàniques.
- ✓ El 2018, els afroamericans tenien un 20 per cent menys de probabilitats de realitzar activitat física activa en comparació amb els blancs no hispans.

Amb aquestes dades a la mà no pot sorprendre que als Estats Units en aquests darrers anys s’hagi produït un debat significatiu sobre la fatphobia/grassofòbia, la discriminació per raons de pes i aparença física, i els seus components racials/racistes. És un debat mogut bàsicament per dones afroamericanes, acadèmiques com Sabrina Strings, professora de sociologia a la Universitat de Califòrnia, o per líders comunitàries, molt vinculades al pensament de gènere o trans. L’argument que en general agrupa els crítics de la grassofòbia és que la (suposada) “epidèmia de salut” que implica l’augment de persones grasses és tan sols una manera més o menys elegant de dissimular que, en realitat, el que hi ha, cada vegada més és un creixement de la pobresa i del racisme.

En opinió dels grups que lluiten en moviments “Body positive”, els models de bellesa dominants són, a més de propis de dones blanques de classe alta, senzillament irrealistes. Les dones 10 són una construcció masclista i els cossos grassos no són lletjos. Són, per dir-ho clar, cossos discriminats. El capitalisme produeix misèria també en el nivell del cos, perquè aboca a un tipus de relació amb el menjar que no és natural. Una vida que es passa amb pressa, sense la

calma necessària per menjar, que depèn de congelats i de fregits, que fa molt difícil el producte de temporada i la bona cuina... produeix sobrepès i misèria emocional al mateix temps. Estar gras generalment correlaciona amb no tenir accés a bona atenció mèdica, amb menjar greixos sobresaturats, amb falta d'aliments saludables i nutritius (cars), etc. Això s'afegeix a l'estrès que provoca la lluita continuada contra discriminacions, micromasclismes i misèries diverses perquè el cos gras sovint és el d'una persona que viu amb ansietat, fatiga, treballs mal pagats, etc. A tots els treballs de baixos salaris les persones grasses estan sobrerrepresentades.

Un fals debat?

El debat sobre la discriminació de les persones grasses ha estat sovint desqualificat des de grups conservadors com a part d'una "cultura de la queixa" que tendiria a presentar grups socials com a víctimes, i a produir una mena d'ideologia de consolació per comptes de posar les eines necessàries per a transformar la situació. L'escriptor Brett Easton Ellis, deia a La Vanguardia (30 de març, 2020) que: *Avui si no ets una víctima, no ets ningú*. Brett Easton Ellis comentava que: ... *les causes d'avui comencen amb un dolent molt dolent i una víctima molt víctima*, de manera que així ningú es preguntava si algú és realment responsable de la seva situació. Entre l'extrema-dreta madrilenya està molt de moda titllar de "*ofendidos*" els defensors d'aquestes suposades causes perdudes o no previstes. Òbviament, el calaix de sastre de les desgràcies i les misèries és immens i perfectament heterogeni, però això no significa necessàriament que aquesta mena de causes siguin absurdes o irracionals. La lluita contra la discriminació que pateixen les persones grasses pot semblar secundària si es pensa en la misèria del món – però la grassofòbia també produeix misèria, emocional i humana i, per tant, és molt més que una causa per a "*ofendidos*".

La lluita pels drets dels grassos començà, com tantes altres coses, en la dècada dels seixantes, amb els primers moviments de reivindicació del cos. L'any 1968, el concurs de Miss Amèrica que se celebrava a Nova Jersey fou el marc d'una protesta memorable que té fins i tot article a la Wikipèdia ("Miss America protest"), amb crema de sostenidors inclosa. A partir d'aquí s'inicià tot un ampli moviment que revisà els models de bellesa femenina en tant que construcció ideològica d'estereotips. L'any 1978, la psicoanalista blanca Susie Orbach va publicar un llibre de títol perfectament explícit: *El greix és un problema feminista*, que plantejava la qüestió d'estar gras com un problema que no tan sols feia referència a l'autoimatge, sinó a temes com la raça i el gènere perquè està gras és una qüestió inseparable de tots els altres problemes d'identitat. Orbach defensava, fins i tot, que les noies joves més intel·ligents s'autocastigaven inconscientment, menjant per expiar la suposada culpa de ser dones brillants en un món masclista. Òbviament les feministes afroamericanes contemporànies discrepen absolutament d'aquest diagnòstic i no situen el problema tant a nivell psicològic, sinó com una qüestió biopolítica. Sabrina Strings ha mostrat abastament que la creació del model de negra indolent, hipersexualitzada i grassa va ser una construcció ideològica de l'imperialisme britànic a l'Àfrica al llarg del segle XIX i com es va adaptar als Estats Units per justificar la segregació racial. A la discriminació per ser dona, negra i pobra s'afegí així un quart element, l'estigma de la grassofòbia.

La ideologia de la salut ha construït una visió del món de base sexista i racista, que barreja arguments de salut amb tota una sèrie de pressuposicions de caire moral. En resposta, autores com Sonya Renee Taylor o Amy Erdman Farrell responen que estar prima no és realment una opció perquè morfològicament moltes dones no ho poden ser i que, a més, correspon a un model que ve imposat per la cultura masclista i patriarcal. Les dones reals no són com les del cinema ni necessàriament estan primes. Però la imatge de la dona prima, alta (i preferentment rossa!) s'ha convertit en < un arquetip tan irreal com frustrant per a la majoria de les dones – i

especialment de les més grasses. En un món on han desaparegut pràcticament els pecats, estar gras s'identifica d'alguna manera amb el mal – i com tot pecat ha de tenir càstig, que en aquest cas és de caire social. Les defensores del model curbi consideren que la promoció d'un ideal homogeni de bellesa és, sobretot, una manera d'imposar una ideologia, patriarcal, sexista i racista, sota una argumentació que pretesament reivindica la salut. Obligar socialment a estar prima a través de microdiscriminacions o de xantatges emocional – i encara menys la discriminació laboral – no és acceptable perquè atempta contra el principi d'autonomia. Sonya Renee Taylor escriu a: *El cos no és una disculpa: el poder de l'amor propi radical: "Igualment perjudicial és la insistència en què tots els cossos han d'estar saludables (...) No som menys valuosos, dignes o amables per no ser saludables. D'altra banda, no hi ha un estàndard de salut que sigui assolible per a tots els cossos"*.

El cos com a religió (falsa)

L'Església catòlica sempre ha considerat que entre els set pecats capitals que us portaran a cremar a l'infern el més perdonable és el de la gola, perquè en tots els altres fas mal a terceres persones, mentre que qui menja amb golafreria tan sols es perjudica a si mateix. D'altra banda, no cal ser dona i afroamericana per saber que també en el folklore europeu una persona grassa tòpicament es considera malfeinera i ser ventrellut generalment s'ha associat a la peresa. Aprofundint en el tòpic de la cultura popular, l'hipersexualització de les dones al segle XX –un procés on el cinema va tenir molt a veure– va convertir en un drama emocional el fet d'estar gras. Entre el cinema i la pràctica de l'esport, la ideologia de la salut ha imposat models femenins altament sexualitzats amb dones joves, pitragudes i primes com a model perfecte – un model que, d'altra banda era fisiològicament impossible d'aconseguir per a la gran majoria de dones negres i també per a moltes llatines.

Al segle XX els esportistes van prendre el paper de divinitats menors i l'esport es va convertir en una religió substitutòria i de masses que recollia i reciclava tòpics en forma "saludable" tòpics d'arrel ascètica. De fet l'origen del culte actual al cos cal buscar-lo en el protestantisme. Els protestants creien, com va explicar Max Weber en un llibre molt conegut, que el camí a la salvació eterna passava pel treball dur i l'autodisciplina, cosa que incloïa també un determinat règim de vida, auster. Però aquest model de vida, que es va concretar en la ideologia de l'esport obligatori i de masses té molt poc sentit actualment quan cada vegada queden menys feines físiques i la gent passa llargues hores asseguda en tasques burocràtiques. Podríem autodisciplinar-nos per estar menys temps pendents del telèfon mòbil, per comprar menys o per usar menys plàstics, però sembla que criticar el pes sigui més útil al sistema capitalista i satisfaci millor el desagradable desig innat que alguna gent experimenta de fiscalitzar la vida dels altres.

Per molt que diguin, els partidaris de la ideologia de la salut es basen pressupòsits que són erronis. No tots els cossos es poden tornar prims a través de l'esport i la dieta, de manera que l'autodisciplina és inútil. Per molta autodisciplina, aliments sanitosos i exercici que es faci, hi continuaran havent persones grasses. I, a més, tampoc és cert que les mides i el pes del cos reflecteixi mecànicament la personalitat i el compromís amb les normes socials. La genètica, els efectes secundaris d'alguns medicaments, la exposició a contaminants, els canvis hormonals, l'estrès i els patrons de son més pobres, expliquen el fet d'estar gras molt més que les moralines diverses autocupabilitzadores. El capitalisme aplica al cos el model de "rendibilitat" propi de les empreses i considera que el cos, com qualsevol altre negoci, és cosa de projecte i disciplina. Però aquest és un camí inviable. El nostre cos no és necessàriament un projecte personal perquè inclou una càrrega genèrica òbvia contra la qual és absurd lluitar. Sotmetre'l a dietes yo-yo és contraproductiu i la pressió per aprimar-se pot ser malaltissa – de fet també existeixen malalties

com l'anorèxia i la bulímia entre obesos. Abstenir-se de retòriques culpabilitzadores d'una banda i estimar-se un mateix de l'altra són mesures de bona educació que farien la vida més suportable al curbis.

Òbviament, una cosa és defensar el dret de cadascú al seu propi cos, que és un dret de primer nivell, i una altra de molt diferent seria ignorar que, objectivament, hi ha problemes de salut que estadísticament es donen molt més en persones grasses. Però el menjar escombraria i l'estrès són dolents per a tothom i no només per a persones grasses. I en última instància, el primer nivell d'independència és el del propi cos. Considereu que, de debò, podríem estimar els nostres cossos tal com son. Sí, de debò. Imagineu-ho. La vida seria molt més interessant si visquéssim sense angoixes ni prejudicis estressants.